

DIRECTOR

Dr. AUGUSTIN POPA

Redacția și administrația
BLAJ, JUD. TÂRNAVA MICĂ

INSERATE:

Un șir garmond: 6 Lei. La
publicări repetate după
invoială

REDACTOR

Prof. DUMITRU NEDA

ABONAMENTUL

Pe un an . . . 200 Lei

Pe 6 luni . . . 100 Lei

Pentru străinătate 400 Lei

Unirea

Foale bisericescă-politică — Apare în fiecare Sâmbătă

† Aurel C. Domșa

(1868—1938)

In clipa despărțirii

— Omagiul „Unirii” —

(=) Alături de gata de marea plecare, „baciul Aurel” a cerut stăruitor să fie scos din cameră, afară la soare. Așa se cădea să se încheie bilanțul celor 70 de ani ai săi: cu un sărut al soarelui; așa trebuia să plece în veșnicie: dintr'un val de lumină.

Oăci toată viața, „baciul Aurel” a iubit seninul, pacea, lumina, bucuria; pentru sine și pentru alții. N'a fost întunecat nici la față nici la suflet; ci bun și deschis și făcător de bine. N'a fost un nemulțumit, sau un revoltat; ci a privit viața ca un mare dar al lui Dumnezeu și a știut prețui micile ei bucurii, căutând pretutindeni să aline durerea, să risipească întristarea, să alunge nemulțumirea.

În același timp însă s'a străduit din răsuferință să valorifice talentele însemnate cu care îl înzestrase Dumnezeu. Nici unul din ele nu a fost lăsat în paragină. Pilduitoarea lui hărnicie le-a făcut să rodească îmbelșugat. Așa că el nu se înfrângea la marea judecată cu mâna goală. Povara celor 70 de ani ai săi e încărcată de vrednicii care ies din comun.

Între acestea, de bună seamă, vor cădea ca aur greu în cumpăna dreptății divine colecțiile ziarului „Unirea”, la care a colaborat statornic dintru început, dela întemeierea ei, și pe care, mai apoi, a condus-o, ca redactor-prim și editor, 11 ani de rândul.

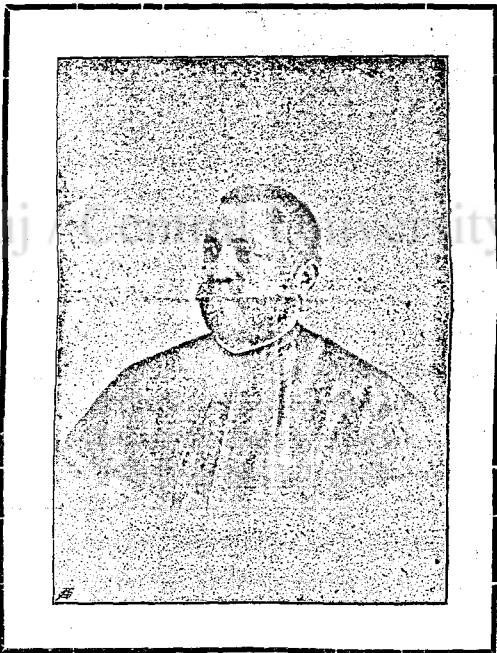
*

Înțelegem cu toții, de sigur, că ne găsim în fața unei mari fapte românești; fiindcă toți ne dăm seama de rolul covârșitor pe care l-a avut presa ardeleană la trezirea conștiinței noastre naționale. Știm, că ea a fost, în vremea robiei, adevăratul „învățătoriu al poporului” nostru, așa cum a visat-o părintele ei, canonicul Cipariu dela Blaj. — Ne putem închipui, deasemenea și dificultățile imense pe care trebuiau să le biruim sălmeic ceice s'au devotat acestei nobile misiuni. În afară de eforturile măcinătoare pe care le cere fără încetare înasau meseria scrisului gazetăresc, înaintații se găseau în luptă necrușătoare pe două fronturi deodată. Trebuiau să învingă, deoparte, „somnul cel de moarte” în care era adâncit neamul nostru, și să-l înflăcăreze la luptă pentru mărele ideal al libertății naționale. Trebuiau să atace, de altă parte, fără cruțare, stăpânirea străină care era îmbrăcată în toată armatura puterii de stat. Și trebuiau să poarte această luptă simțind mereu deasupra capului sabia urgiei răsunătoare. Un singur cuvânt necontrolat, o singură vorbă certată cu perfidele articole de legi și regulamente, ducea fără greș la Seghedin ori la Văce.

Apostolie, în înțelesul plin și greu al cuvântului.

Cum a împlinit-o răposatul în Domnul A. C. Domșa, stau martore miile de pagini ale „Unirii” de mai bine de un deceniu. — E o duioasă plăcere să-le răsfoiești acuma, după 30 de ani,

și după împlinirea marelui vis care se simte la tot pasul printre rândurile lor. — Trăiește în ele Ardealul românesc dela 1900, cu toată bogăția de avânturi și probleme, cu bucuriile și durerile lui, cu tot sufletul eroic al luptelor și cu pitorescul vieții de toate zilele. Străduințele religioase și luptele politice, înfiripările culturale de importanță generală ca și micile, și atât de importante, mișcări și serbări „de prin sate”; literatura

A. C. Domșa, f. redactor al „Unirii”

și arta, teatrul, știința și gospodăria: toate găsesc loc, toate ajung la cuvânt în cele 8 până la 20 pagini săptămânale ale „Unirii”. — Și toate armonizate prin acordarea lor la idealul suprem care animează totul: libertatea națională. — În toate problemele românești, și în toate problemele bisericii noastre, cuvântul „Unirii” s'a rostit clar și hotărât. Nici o șovăire, nici o potimire, nici o abatere dela linia dărză și intrasigent românească, rămasă Blajului ca supremă moștenire dela înaintași.

— Răspunsul asupritorilor au fost răsunătoare procese de presă, care au dus și pe redactorul „Unirii”, A. C. Domșa, la temniță. — Dar ce însemna această sentință, primită cu perfectă seninătate, față de câștigul pe care-l reprezenta nedreptatea însăși pentru marea cauză românească?!

De sigur, în cărtea neamului va rămâne scris cu slovă de aur acest apostolat minunat, în fața căruia trebuie să se plece cu smerenie recunoștința obștească. — Totuși, pușini sunt și pușini vor fi aceia cari să-i înțelegă deplin frumuseța și, mai ales, pușini cari să-i cuprindă greutatea și jertfelnicia.

Numai cei cari înșiși gustă pâinea redacțiilor, numai ei își vor da seama deplin de truda uriașă, de extraordinara energie cheltuită în cele 11 colecții ale „Unirii” care poartă semnătura lui A. C. Domșa.

Într'adevăr, ele însemnează un deceniu de adevărată robie. Să urmărești neconținut câmpul vieții românești; să aduni din toate părțile articole și corespondențe și, mai ales, să scrii însuși totdeauna, ori ai voe ori n'ai; să cântărești și să drămluești fraze și expresii, să alegi vorbe și atribute; și mai pe urmă să treci în migăloasă revistă fiecare slovă; și să faci această corvoadă în fiecare săptămână fără excepție, ca o fatalitate cu care nu se poate discuta: iată ceace nu va înțelege deplin decât omul de breaslă, care face însuși această istovitoare experiență.

Mai adăogați, că tot acest opostolat l-a făcut A. C. Domșa înafară și după munca oficiului din care trăia; în puținele sale ore libere și neștiutele ore de veghie ale nopților;

Nu uitați că n'a primit pentru ea nici o răsplată materială; — și dați-vă seama că scrisul gazetăresc e floare trecătoare, care se ofilește odată cu apusul soarelui și nu-ți rezervă nici măcar bucuria de a-ți vedea numele pe lucrări răsunătoare;

Atunci, numai atunci vă veți apropia de frumuseța jertfei care e închisă în grelele volume ale „Unirii” scoase de A. C. Domșa.

*

Iată pentruce, în aceste clipe de despărțire, steagul „Unirii” se pleacă cu smerită emoție înaintea memoriei lui. În istoria acestei bătrâne publicații blăjene o pagină de lumină este rezervată fostului ei redactor de peste un deceniu: A. C. Domșa; icoana căruia o prindem astăzi, cu înduioșată recunoștință, în galeria marilor bărbați, cari au asigurat Blajului nostru locul său unic în istoria românismului.

Fie-i țărâna ușoară și amintirea în veci binecuvântată! — Odihnească în pace!

*

Înmormântarea celui adormit în Domnul s'a făcut pe vreme frumoasă în fața unei asistențe foarte numeroase. Prohodul l-a slujit în catedrală Il. Sa Dr. Victor Macaveiu, prepozit capitular în sobor de preoți din gremiu și din tractul Blajului (între aceștia și păr. Aron, protop. Sibiului). Lângă sicriul celui ce a fost A. C. Domșa cuvântează păr. prepozit Dr. V. Macaveiu, în numele Blajului bisericesc; păr. Iuliu Busoiu, protopopul Blajului, în numele clerului tractual, rev. Dr. Augustin Popa, aducându-i omagiile „Unirii”, păr. Iuliu Malor ale Sindicatului Ziariștilor din Ardeal și Banat iar păr. Manciulea ale „Astrei”. Apoi, în plin dangăt de clopote, a fost petrecut de mulțimea prietenilor și cunoștințelor din loc și din depărtări: (Aug. Calian, Adrian Oțolu, Teod. Gherman dela București; păr. Enea P. Bota dela Luduș; păr. Stimu dela Sebeș), la cimitirul de lângă bisericuța parohială, în apropierea lui Moldovănuș și a altor glorii ale Blajului — Ca fost decorat cu ordinul Ferdinand, li s'au dat și onoruri militare.

Sluga cea bună

Din cuvântul funebral rostit de Il. Sa Dr. V. MACAVEIU prep. capitular

Bine, slugă bună și credincioasă, întru puțin ai fost credincios, preste multe te voi pune. Intră întru bucuria Domnului tău. (Mat. 25, 21).

Astăzi, când încercăm a reconstitui și a scoate la lumină, din negura trecutului, viața și activitatea acelui care a fost Aurel Crucian Domșa, va trebui să recunoaștem că omul acesta aleva a însemnat ceva, în lumea aceasta trecătoare, în viața bisericii și a neamului nostru, în viața Blajului. Că omul acesta, viu, jovial, pururea optimist, deschis la față și deschis la vorbă, de o vie inteligență, om de ordonat și spornică muncă pe atâtea terene, a fost o figură reprezentativă a noastră, de care biserica noastră și Blajul se poate pe dreptul să se mândrească.

Eu nu vă voi plătii cu date seci, pe cari le-am găsit în autobiografia sa, ce i s'a cerut și lui pentru Dosarele preoților din Arhidieceza noastră. — Nici nu vă voi înșira toate actele, certificatele de studii, decretele de numire în diferitele slujbe ce i s'au încredințat și pe cari le-a purtat cu vrednicie și cu recunoștință dela mai marii săi.

Ajunge cred să spun, că la 26 Septembrie a acestui an ar fi împlinit 70 de ani. Că s'a născut aci în Blaj, ca fiu de meseriaș — tatăl său a fost compactorul Isidor Domșa și mama mama sa Ana Balint, moartă și ea abia anii trecuți. Că a terminat liceul și teologia aci la Blaj, cu note eminente dela început până în capet, că la 1892 s'a căsătorit cu Livia Moldovan, fiica unui nepot a marelui Ioan M. Moldovan, și că a rămas văduv, cu 6 ani în urmă. Că a fost hirotonit preot de către fericitul Mitropolit Vancea, la 17—III 1890, că și-a început cariera ca simplu cancelist la Mitropolie, timp de 1 an și 2 luni, pentruca dela 1 Ian. 1891 până în August 1922 — adică mai bine de 32 de ani — să fie contabilul prim al Administrației Centrale Capitulare de unde la

22 Aug. 1922 a trecut ca protopop al Blajului și mai târziu la 1 I 1925 ca paroh al parohiei de sus Blaj care tocmai în aceea vreme a fost dismembrată din vechea parohie de mai înainte. Nu voi aminti, că în acest răstimp, A. C. D. a avut parte de atâtea alte încredințări oficiale, cari i-au adus și multe distincții; dintre cari voi aminti una, poale unica în anele noastre: pentru meritele sale, pentru munca de specialitate depusă chiar la sediul celorlalte Episcopii ale noastre, A. C. Domșa a ajuns să fie numit, rând pe rând, asesor consistorial la toate diecezele noastre, cari existau înainte de 1931: la Oradea, la Lugoj, la Cluj Gherla. Vice-protopop onorar fusese numit aci acasă încă la 1913, protopop onorar și asesor consistorial în 1920 — după ce în anul 1915 fusese chiar candidat foarte serios la un stal de canonic, intrând între cei trei candidați ce se propuneau, pe acel timp, spre confirmare din partea Regelui apostolic al vechii țări ungurești.

Și, în vremea aceasta de funcționar obligat la orele de oficiu — dela 8—12 și dela 3—6 în fie care zi — A. C. Domșa găsește răgaz, ca să colaboreze statornic la „Unirea” să fie redactorul ei răspunzător, într'un timp chiar: proprietar-editor, vreme de 11 ani — în care răstimp, în 1906, 2 luni le petrece în temnița Clujului, osândit pentru delict de agitație prin presă, din pricina unui articol scris la aniversara zilei de 3—15 Mai. — Pentru această activitate de gazetar — gazetar român cu toate riscurile acestei meserii în vechea Ungarie, dinainte de războiu — la 1925 Sindicatul ziaristilor ardeleni l-a proclamat membru de onoare al său. Iar când s'a înființat ordinul „Ferdinand”, Aurel C. Domșa pentru meritele sale naționale dinainte de războiu primește și el gradul de cavaler al ordinului, alături de crucea de comandor al „Coroanei” și de ofițer al „Steii României” cum și alături de „Răsplata Muncii” pentru Biserica cl. I și de cava-

ler al „Meritului Cultural” cl. II, pentru meritele pe terenul Operelor sociale, — distincții cari le-a primit, rând pe rând, pentru activitatea sa, ca o modestă răsplată din partea celei noi!

A. C. Domșa găsește răgaz, în acest răstimp, să scrie și să editeze și un volum de scrișite literare intitulat „Floricele de câmp. Găsește timp, ca să aranjeze peregrinaje în Italia și excursiuni — cari și ele erau pe atunci tot niște peregrinaje — la București în vechea țară, ca d. p. în 1906 când se împliniseră 40 de ani de domnie a marelui Carol Brevetul și medalia jubilară Carol I constituie pentru el o amintire tot așa de scumpă, ca amintirea audienței pe care o obținuse, tot acel an, laolaltă cu alte 4 persoane, la Sinaia dela bătrânul Rege Carol și dela Regina Elisabeta, marea scriitoare Carmen Sylva.

Mai târziu, la 1926, Țara întregită îl va pe A. G. Domșa între parlamentarii săi, ca senator al sufragiului universal, ales al județului Târnava Mică.

Pentru competența lui contabilicească fusese recunoscut contabil autorizat de către Corpul Contabililor din Țară — cum și pentru priceperea lui financiară, pentru firea și figura sa reprezentativă, A. C. Domșa a fost membru în diferite consilii de administrație, censor la diferite bănci: la Blaj („Patria”, „Coresum”, „Vulcanul”) la Cluj (Banca Agrară, Banca Centrală, „Economul”) apoi la Teliș, Meșter, Diclosânmărtin etc. — Ședințele acelor consilii erau tot atâtea prilejuri pentru el, de a ține legătura cu atâția intelectuali din toate părțile Ardealului.

A condus atâția ani „Despărțământul” din Blaj al „Astrei”, între al cărei membri fondatori era înscris. Realizări frumoase datează de la „Astra” din Blaj din vremea acestei conducători mai ales că știa ca nimeni altul să grupeze pentru binele de obște!

Timp de 10 ani (1894—1904) a fost călător hetul școlii primare de fete, devenită mai târziu școala civilă, și totodată fusese și spirituale Internatului nostru de fete din acele vremuri.

Foița „Unirii” Aniversară *)

Zilele acestea s'au împlinit aproape 60 ani dela marea manifestare națională a poporului român, pe Câmpul libertății, de lângă Blaj. Și dacă ar fi să ne dăm seamă de progresele politice realizate în acest șir respectabil de ani, cu greu credem, că am putea constata ceva spor.

E adevărat că succesele politice sunt pendente de multe împrejurări, și că adese aceste hotărăsc lucrurile mai iute, decât combinațiile iscusite ale conducătorilor, cu toate acestea în un restimp însemnat de ani, soarta noastră în țările coroanei Sf. Ștefan, nu s'a ameliorat aproape de loc.

Ce cereau frații noștri adunați la 3/15 Maiu 1848 la Blaj? nimic mai puțin, decât aceea ce s'a repețit anul următor la Olmütz, în adresa din 25 Faur, și tot aceea, ce s'a alcătuit în formă de programul partidului național român din Maiu 1881.

Celea 40 mii Români cereau independența națională, respect politic pentru națiunea ro-

mână, reprezentanți proporționați cu numărul populațiunii române, diregătorii români în toate ramurile administrației și în legislațiune și câte o adunare națională pe fiecare an.

Azi? independența națională cu un reprezentant în guvern și cu titlul de Mare Duce al Românilor pentru Maiestatea Sa, — cum se cerea în »revindicațiunile» dela Olmütz, — se pot considera mai puțin ca un pium desiderium. A vorbi azi de independență, ar fi un fel de leșă, națiunea română nici nu e considerată ca existentă, iar partidul național român a fost îngropat cu ilegalele ordinațiuni ale lui Hieronymi. Și acum chiar, când, părăsind pasivitatea rău înțeleasă, națiunea română a alergat la urnă să-și deie votul său pentru fii de ai săi, a trebuit să constate, că pentru ea nu se pot face alegeri libere, că baioneta și glonțul numai la alegerile cu candidați români își fac rolul și că, chiar în ziua aniversară de 3 Maiu, venerabilul președinte Gheorghe Pop de Băsești a avut să se lupte cu un grozav terorism, căruia i-au căsūt jertfă vieți de om. Și ventilându-se prin ziare știrea, poate prematură, că deputații naționalității ar dori să fie combinați în singuraticile comisii și în biroul camerei, »Budapesti Hirnap» și pune în gura unui membru marcant de independențiilor declarația, că asta nu se poate, de vreme ce deputații, grupați în acest partid, nu stau pe bază legală, și dacă vor să fie luați în combinație, atunci să între în una din partidele celelalte.

A mai insista asupra modului, cum se aplică în oficii publice fii de ai poporului român cu toate considerantele juste ale § 27 dela legea de naționalități dela 1868 — e o pierdere curată de timp. În comitatul Albeii-Inf., în care trei părți din locuitori sunt români, avem în administrație 1 pretor, în schimb, cu ridică străini, cari sau nu știu limba populațiunii, sau o știu rău și astfel nepricepându-o fac bazacomii.

Reprezentanții poporului român din 1848 cereau adunare națională în fiecare an, iar azi după 58 ani, adunările politice sunt oprite chiar și celea concesse, ca de pildă cea dela Sibiu din 1905, mai târziu sunt considerate contrare legilor și convocatorii trași în cercetare și pedepsii.

Națiunea română cerea la '48 libertatea independența bisericilor și egalitatea în drepturi și foloase cu celelalte. E adevărat, că abia solutismul ne-a dat doue mitropolii și câțiva episcopii, dar până în ziua de azi se fac acțiuni desperate pentru nimicirea independenței bisericii române unite, pentru introducerea limbii străine în cultul dumnezeesc la o parte credincioșilor, ori pentru dismembrarea lor de sub jurisdicția episcopului român; până azi, singură biserica română unită, e lipsită de înțelegerea congruală, pe care statul o dă chiar și rabinerilor jidovești.

Cât pentru alegerea arhierilor, stăm aproape tot așa.

În biserica noastră pe episcopi li propune

*) Acesta-i articolul de fond al „Unirii” nr. 21 din 19 Maiu 1906, pentru care a înfundat temnița Clujului A. C. Domșa, proprietar editor și redactor responsabil al gazetei care aducea rânduri de românească gândire, simțire și îndrăzneală ca ceea ce urmează. — Și să nu se uite vremea când s'au scris! (N. R.).

De sub mâna lui au ieșit atâtea eleve, cari și ele sunt astăzi poate chiar bunice. — A mai fost membru harnic la Exactoratul arhidiecezan, membru al comisiei pentru revizuirea cărților bisericești, bărbat de încredere al Reuniunii femeilor, membru al Reuniunii Meseriașilor noștri, în comitetul Casinei, membru în Consiliul comunal al Blajului, în consiliul județean etc. — Pretutindenea, când era vorba de o acțiune comună românească, culturală, bisericească, A. C. Domșa era prezent la datorie, ca intelectual, ca român, ca preot.

După ce a ajuns protopop la Blaj la 1922 și paroh la parohia din sus (1925) grija și preocuparea lui principală a fost ca să organizeze, să provadă și noua parohie cu cele necesare. A reușit să obțină porțiunea canonică cuvenită, a reușit să clădească o casă parohială nouă pentru succesorul său cu o cheltuială de vreo 300—350.000 Lei, a reușit să obțină un teren potrivit pentru o viitoare biserică parohială, în altă parte a orașului, și să adune chiar un mic capital spre acest scop.

Ultimii 10 ani — vrâsta trecută de 60 și o boală, de care se plângea chiar cu vreo 12 ani în urmă și mai pe urmă moartea soției sale Livia, întâmplată cu vreo 6 ani în urmă, l-au mai potolit pe „baciul Aurel” — căci așa era cunoscut aci între vechii prieteni, continuând totuși, până în lunile din urmă — chiar așa legat de scaun, cum era de vre-un an-doi încoace — să se preocupe de problemele parohiei și ale protopopiatului său, de care fu absolvat, abia cu o lună înainte, la propria cerere, din partea Preav. Consistor.

Și acum? acum Aurel C. Domșa s'a potolit cu totul. — „Acuma m'am odihnit și am aflat ușurare multă” ar putea zice și el, cu cuvintele cântării bisericești!

S'a potolit el, dar multă vreme nu se vor potoli amintirile ce se leagă de el în sufletele celor ce l-am cunoscut de mai de mult, amintiri despre viața și activitatea lui, despre firea și făptura lui. Și — de aceea, eu încă nu am terminat, prezentându-Vă viața și activitatea lui A. C. Domșa. Nu am terminat, mai ales pentru generația mai tineră, care nu știe că A. C. D.

a fost prietenul și colaboratorul apropiat al unor mari blăjeni, al lui Augustin Bunea, al lui Vasile Hossu, Episcopul de mai târziu al Lugojului și mai apoi al Gherlei, al lui Smigelski, prieten al Episcopului martir Dimitrie Radu dela Oradea, om de casă al marelui Moldovănuș, cu care se înrădise prin căsătorie și unde legase prietenie statornică și cu avocatul arhidiecezan de pe atunci, Iuliu Maniu, fostul Prim-ministru al țării.

Nu mai amintesc, că a fost un sfetnic credincios, gata totdeauna pentru îndeplinirea unei misiuni ori a unei încredințări date lui din partea ultimilor doi Mitropoliți, dintre cari pe cel din urmă, pe Vasile Suciul d. p. îl însoțește la Sinaia, la depunerea jurământului de fidelitate, pe care cel dintâiu mitropolit român de dincoace de Carpați îl făcea în mâinile Regelui Ferdinand și îl însoțește tot pe regretatul Mitrop. Suciul la serbările încoronării la București etc.

Nu am terminat încă, pentru că trebuie să mai amintim de îndrăzneala de a solicita o audiență particulară la marele Rege Ferdinand și la Moștenitorul de atunci al Tronului, îndată după unirea cea mare, când „baciul Aurel” a dus regelui Ferdinand salutul și omagiul Blăjenilor și când l-a povestit întâmplarea cu arderea cărților de limbă ungurească în piața Blajului din partea elevilor liceului nostru, între lacrimile de ris ale marelui Rege, care, la urmă, ca un fin diplomat, a ținut să adaugă, că poate totuși nu este rău, ca un om cult să cunoască și limba concetățenilor săi. — Iar în audiența ce a avut-o tot atunci la Moștenitorul Tronului, actualul Rege, M. S. Regele Carol II i a putut spune cu mândrie, că la Blaj, la 1913, exact în aceeași vreme ca și la inițiativa aceluiaș moștenitor al tronului Regal la București, a luat ființă prima cohortă de cercetași români, și că acest nume de *cercetași* s'a dat, deodată și fără de un înțeles prealabil, la Blaj ca și la București, mișcării pornite de Lordul englez Baden Powell!

Nu am terminat încă! Pentru că trebuie să spun un cuvânt și despre *casa deschisă și primitoare* a lui Aurel C. Domșa și a soției sale, a doamnei Livia, femeia evlavioasă, care nu-și pregeta să curețe ea însăși adeseori cu

mâinile proprii pardoseala padimentului Catedralei noastre. Abia 2—3 case mai erau în Blaj așa de primitoare de oaspeți; Câți călători străini distinși treceau prin Blaj găseau o primire și un adăpost prietenos și prietenesc, în casa baciului Aurel. Ca să amintesc doar câteva nume! Marea tragediana Agata Bârșescu, jucând la Blaj, înainte de război, a fost găzduită la familia Domșa — asemenea marele artist și literat Petre Liciu, ca și maril scriitori Coșbuc, Caragiale și alții, au poposit și ei tot în casa lui A. C. Domșa. — Într-o vară, câțiva ani înainte de război, o mașină dela București poposi la Blaj în preajma Catedralei noastre. A. C. Domșa recunosc pe unul dintre călători: era Ionel Brătianu, căruia îi se prezentă și pe care îl conduse apoi prin oraș, ca să-i arete ce aveam atunci noi aci la Blaj.

Dar n'am terminat încă! — Omul acesta, cu casa deschisă, prezent la toate manifestările românești dinainte și de după război, găsi puțința de a-și dura, pe locul părințesc, o casă proprie care face cinste orașului nostru. — El care nu avea copii proprii, avu inima și găsi puțința ca să crească la școală atâția copii străini, dintre cari unii au făcut frumoase cariere. Și avu sufletul mare și inima largă — o inimă asemenea sfântului Ierarh Niculae — ca după moartea unicului frate — compactorul Ioan Domșa — să adopteze pe cele 3 *mici orfane* de tată și de mamă, ale fratelui său, să le crească, să le pregătească pentru câte o carieră, să le înzestreze și să aibă mângălerea de a le ști așezate, cu rostul lor și cu casa lor, în care, de sigur, se va pomeni mereu cu recunoștința adâncă numele unchiului Aurel și a mătușei Livia!

Și, drept încheiere, voi mai adauge, că nu și-a uitat nici de sufletul său, pentru a cărui odihnă — cum și pentru odihna sufletului soției, a fratelui și a părinților săi — a instituit o *fundatie de liturghii* de Lei 25.000, iar pentru *filii de meseriași români*, din sinul cărora a ieșit el însuși, a instituit de asemenea, încă fiind în viață, o *altă fundatie* în valoare de 200.000 Lei, pe cari l-a depus în grija și administrarea Ven. Capitulului Metropolitan.

Și, pentru toate acestea, Domnul l-a făcut parte de o agonie fără mari dureri și de o deslegare în ultimele clipe ale vieții, pe care l-a dat-o unul din nepoții săi, Părintele Breazu.

Dacă astfel s'a încheiat viața și activitatea pământească a acestui om, o viață în care s'au armonizat așa de frumos munca și hărnicia zilnică cu optimismul sănătos, cu seninătatea figurii și a atitudinilor sale, caritatea inimii cu dragostea de viață și de oameni, inteligența și cultura lui, dragostea de neam și dragostea de biserică, în a cărei slujbă a stăruit până în ultimele clipe — au nu vi se pare și vouă, J. A., că Domnul dreptul Judecător a trebuit să rostească asupra acestui serv al său, în clipa când l-a cerut socoteala talanților lui încredințați, a trebuit să rostească lauda și răsplata servului credincios: „*Bine, slugă bună și credincioasă, întru puțin ai fost credincios, preste multe te voiu pune. Intră întru bucuria Domnului tău!*”

* * *

Și acum, J. A. iată, socotesc că a sosit vremea ca să ne luăm adio de la cel ce dispăre astăzi din mijlocul nostru. Dispăre, o repet, o figură frumoasă a bisericii noastre, o figură care a atras laude și elogi asupra Blajului nostru, un om care a avut darul să închege o societate, un om care nu s'a desmînțit pe sine, ca un distins intelectual, ca harnic și expeditiv muncitor, în ogorul neamului. Dispăre un martor al altor vremi și un contemporan și un colaborator al altor oameni mari ai bisericii și al

Maiestății Sale spre întărire guvernul, nu Mitropolitul, cu atât mai puțin li aleg credincioșii; iar pe Mitropolit îl aleg preoții, dar și alegerea aceasta încă se face după o împărțire electorală învechită și necorespunzătoare. În biserică neunită forma e alta, dar fondul e acelaș. Sinodul alege, dar guvernul nu întărește persoanele, cari nu-i convin. Iată dar, că nimic nu s'a ajuns nici pe acest teren.

Mai cereau cei adunați pe „Câmpul Libertății”: libertatea tiparului, fără cenzură și fără cauziune, — și azi, câte ziare simt încă greutatea proceselor de presă, unde și acuza și judecata sunt aduse de oameni, de acelaș spirit autrități. Cereau românii libertatea personală și ca nime să nu poată fi prins sub un pretext politic. Și ce s'ajuns? Se spună temnițele dela Năsăud, Vaș, Seghedin și Cluj, cari odată erau populate numai de români; mărturisesc zărele, că alegătorii români sunt bătuți, împușcați, împăstrați, călcați de copitele cailor, chiar omorâți, pentru că vreau să se manifeste și ei conform legii, dar nu conform spiritului șovinistic maghiar.

Ar mai trebui să pomenim și de cererea de a se înființa școli din partea statului pentru locuitorii români, dar, ne oprim, pentru că știm cu toții, că aceasta nu s'a făcut niciodată, ci din contră, chiar și acolo unde românii au voit să-și ridice institute de cultură au fost împiedecați; fondurile adunate pentru scopuri culturale au fost luate ori li-s'au schimbat destinația; iar cei puși la cârmă, zi și noapte își sfârmă

capul, cum ar putea mai ușor și mai iute maghiariza prin școli elementul românesc.

Pentru astfel de porniri nefericite rămâne pentru totdeauna o clasică admoniție cuvintele § 17 din legea de naționalități: »De oarece succesul instrucției publice este, din punctul de vedere al culturii generale și al binelui public, unul din scopurile cele mai înalte chiar ale statului, acesta este obligat să îngrijască ca cetățenii... să se poată cultiva... în limba maternă».

Și azi? azi și religia vor să ne silească să o propunem studenților dela gimnaziile străine în limba maghiară; azi lex Berzeviczy așteaptă ca copiii în școala populară să știe limba maghiară fluent...!!!

Fii mărită strălucită zil ca cel mai luminat ideal al aspirațiilor noastre naționale, strălucit-vei tu tuturor generațiilor viitoare și ca un bogat izvor de entuziasm vei servi tuturor, celor ce vor voi să se adape din învățăturile tale! Și voi neuitați apostoli ai neamului românesc, cari a-ți înfruntat atunci toate primejdiele spre a vă putea aduna și spre a vă putea sfătui pentru binele și fericirea acestui popor atât de persecutat de soarte, să fiți pomeniți din veac în veac!

Citiți și răspândiți

„UNIREA”

Blajului. Dispare un om de inimă, de inițiativă, de curaj și îndrăzneală. Pierdem, mulți din noi, un prieten, în preajma căruia ne recream adesea, după truda și oboseala zilei, ne recream cu discuții inteligente, cu amintirile frumoase, cu planurile îndrăznețe, ce se croiesc în intimitatea unei prietenii sincere și nefățurate.

A. C. Domșa pleacă dintre noi. El și-a dat tributul de muncă în această viață. El pleacă lăsând adânci regrete în sufletele celor mai aproape ai săi, ca și în sufletele noastre — E pleacă, de sigur, cu o conștiință împăcată, împăcată cu Dumnezeu și cu oamenii! — Cuvântul lui din urmă este cuvântul de *recunoștință* pentru mai marii săi, cărora le-a servit cu credință și i-a ascultat totdeauna. Un cuvânt de recunoștință special pentru I. P. S. Metropolitul și pentru sfinții lui, cari au înțeles să-i menajeze susceptibilitatea vrâstei și a boalei, să-i ușureze greutățile și necazurile ultimilor luni. — Un cuvânt de recunoștință pentru preoșimea districtului său, față de care a avut dragostea și toată îngăduința, ce a putut-o avea.

Un ultim rămas bun mai spune el ne-poatelor sale iubite, soților și familiei lor, un ultim rămas bun celorlalte rudeni, prietenilor săi, între cari unii veniți de departe — amintesc pe Domnul director general Augustin Callian și Dl administrator B. N. R. Adrian Oșoiu. — Un cuvânt de recunoștință și comandantilor cari au ținut să dea onorurile militare convenite unul om, a cărui inimă a bătut până la sfârșit pentru neamul nostru și pentru țara aceasta. — Un cuvânt de recunoștință și pentru voi toți I. A. cari ați onorat cu prezența voastră acest ultim drum pământesc al celui ce se euce dintru noi.

A. C. D. va regăsi dincolo pe părinții și fratele său, pe iubita sa soție, pe atâția prieteni vechi, cu cari împreună vor veghea asupra noastră, asupra destinului neamului și a bisericii sale. — Iar nouă ne rămâne să împlinim îndemnul cântării bisericesti: „*Frații mei cei iubii, nu mă uitați când laudați pe Domnul; ci vă aduceți aminte de dorul și de dragostea mea. — Aduceți-vă aminte și de frațe și rugați pe Dumnezeu, să mă odihnească cu drepții.*”

Odihnește în pace, frate și prietene Aurel! Să-ți fie țărâna ușoară!

Aberații naziste. Adânc pe adânc cheamă. Rătăcirea neopăgână a unui teutonism bolnav, odată pornită pe povârniș, se prăvălește mereu spre tot mai cumplite prăpastii. Mai nou lumea s'a trezit cu publicarea programului „Bisericii Naționale” a celui de al treilea Reich. *Le Matin*, și după el alte publicații, aduc și amănunte din programul menționat.

În acest document, care cuprinde 30 de articole, biserica națională germană proclamă voința ei de a combate creștinismul prin toate mijloacele. Ea revendică diriguirea tuturor bisericilor și proclamă voința de a sluji numai doctrina poporului și a rasei. Ea pretinde confiscarea tuturor domeniilor ce aparțin celorlalte biserici.

Biserica națională va îndepărta crucea, biblia și toate icoanele sfinte din altarele ei, înlocuindu-le cu „Mein Kampf”, lângă care va fi așezată o sabie.

Ceremonia botezului va fi redusă la formalitatea următoare: tatăl va sta drept în fața altarului și va ridica brațul spunând:

— Jur în fața lui Dumnezeu că eu, tatăl copilului soției mele, sunt de viță ariană. Jur că-l voi crește în spiritul german și pentru poporul german.

Biserica nouă nu cunoaște nici confirmarea, nici catehismul, nici învățământul religios.

Orice ingenunchiere e considerată ca lipsă de demnitate și va fi interzisă. Crucea creștină va trebui înlocuită cu crucea încârligată.

Documentul este însoțit de un nou Crez: „Credem că Reichul național-socialist german este etern. Credem în concepția lumii național-socialistă care s'a născut din inima lui Adolf Hitler. Credem în el singur, mântuitorul și capul națiunii germane. Credem în opera lui sfântă, „Mein Kampf”. Jurăm că vom executa toate poruncile cuprinse în ea”.

Știri mărunte

Personale. Ven. Ordinariat al Clujului a făcut mai nou următoarele schimbări în sânul clerului eparhial: *Dr. Simion Chișiu*, paroh-protopop la Abrud, a fost trecut în aceeași calitate la Reteag; *Cornel Opil* paroh-protopop în Bucium, așisderea în aceeași calitate a fost trecut la Abrud; *Ioan Moisa* din Lăpuș a fost numit la Brăniște; *Ioan Cordoș* din Cuzăplac, la Sânicoadă; *Victor Horvath* din Certege, la Gheorghenii Clujului; *Titu Moga* din Sânicoadă, la Apahida, iar nouhirotionitul *Victor Buda* la Sălicea.

În Jugul Domnului. Dumineca trecută, în cadru de mișcătoare rândueli monahicești, la *Mănăstirea Nicula*, frații monahi basilieni Timoteiu Macaveiu și Ioan Peteanu, au depus *voiturile solemne* în mâna Preacuv. Leon I. Manu, egumenul mănăstirii și delegat al Superiorului Ordinului. La sf. liturghie slujită cu acest prilej, ca și la rânduiala chipului celui mare Ingeresc, au luat parte mai bine de 2000 credincioși, cu 15 preoți în frunte, între cari și păr. Dr. Bălibanu, vicarul Gherlei. S'au înregistrat peste 300 împărțășenii.

Stînjire de steag. Ni-se scrie din *Cămpia Turzii* că acolo, în ziua de Rusalii, anul acesta, a avut loc *stînjirea steagului* Reuniunii „*Sf. Maria*” a Femeilor Române unite din loc. Flamura aceasta sfântă, care-i de toată frumuseța, a costat 14.000 (patrusprezece mii) Lei. Actul sfânt l-a săvârșit păr. Onoriu Savu, nașe fiind doamnele: Silvia Savu, Lucia Anca, Ana Miron, Laura Nemeș și Maria Tulai. Seara s'a aranjat și o bine reușită *producțiune teatrală*, pregătită de dna Lucreția Suci, învățătoare.

Locale. Miercuria ce vine, de praznicul SS. Apostoli Petru și Pavel, va *predica* în catedrală păr. *Dr. Augustin Tatar*, canonic mitropolit.

— Promoția liceală 1918 — ultima sub regim străin — și-a ținut Sămbătă și Dumineca trecută *întrunirea colegială* la care tovarășii de carte și de frământări tinerești-românești de acum douăzeci de ani s'au adunat în număr foarte frumos.

Pastori protestanți la exerciții spirituale catolice. S'a întâmplat și lucrul acesta ce pare de necrezut: Treizeci și opt de pastori protestanți s'au prezentat la stăreția mănăstirii trapiste din *Winnipeg* (Canada) să li-se țină exerciții spirituale. Firește că dorința le-a fost satisfăcută. Dar și dâșii s'au purtat exemplar: au observat cu strictețe silențiul sacru; au ascultat cu suflet recules cuvântările-meditații și zilnic au luat parte la sf. liturghie slujită de-un preot al mănăstirii.

Succes artistic. Concertul simfonic aranjat nu de mult la *Turda* de filiala Turda a Societății Naționale de Cruce Roșie se poate spune că a fost cel mai de seamă eveniment artistic-cultural de anul acesta în orașul de pe Arieș. Concertul, cu excepția unui punct de program, a fost dirijat de d. *Iuliu Mureșeanu*, profesor-compozitor, fiul marelui Iacob Mureșeanu și astfel fiu și al Blajului. Punctul culminant

al concertului la care a colaborat și orchestra Operei Române din Cluj, a fost „*Suita Română nr. 2*”, cu care Radio București a întocmit un întreg program și care a fost reluată îndată de radio Praga. — Felicitările noastre tânărului compozitor, dela care suntem în drept să ne teptăm încă multe și valoroase alcătuirii muzicale.

Aviz. Asociația preoțească *Sf. Nichita al Românilor*, invită pe toți membrii săi la cursul de *exerciții spirituale* pe care le va ține aci la Blaj Preacuv. Părinte *Leon Man* în zilele de 4—8 Iulie c. Pot participa și alți preoți celibi. — *Comitetul.*

Concurs. Comitetul de Direcție al AGRU-ului aduce la cunoștința celor interesați, că, pelângă premiile publicate anterior, s'au mai instituit încă două premii de câte 5.000 Lei, de către Dl Dr. Ion Băltescu din Timișoara, pentru cele mai bune lucrări originale sau traduceri de lucrări, acomodate pentru citire tineretului nostru intelectual. Lucrările vor fi în proză (istorie, română, română, etc.), de conținut moral-religios, îndeplind condițiile de formă și de stil. Se vor scrie aproximativ 100 pagini format „opt”, bătut la mașină, cu excepția traducerilor, care vor avea dimensiunile recerute. Lucrarea originală. Cei ce doresc a participa la acest concurs, sunt rugați a trimite lucrările respective, adresa Comitetului de Direcție al AGRU-ului (Căminul Str. Nicolae Iorga 6-8), până cel mai târziu în 15 Septembrie a. c., când se va proceda la cenzurarea lucrărilor și decernarea premiilor mai sus specificate. Președinte, Prof. Dr. Al. Borza, Secretar General, Prof. Iacob Crișan.

Of. paroh. român unit Ghelînța (Jud. Treiscaune) Nr. 144—1938.

Publicație de licitație

În baza corectării Devizului, făcut de Serviciul Tehnic Județean, după noile prețuri de azi, Curatorul Parohiei Române-Unite Ghelînța (Județul Treiscaune) va ține din nou în 10 Iulie 1938, ora 14, în biroul parohial *licitație publică*, cu oferte închise, pentru dare în întreprindere a *lucrărilor de construcție biserică*, în valoare 1.100.078 Lei (Unmillion și sutășaptezecișoptmii lei). Garanția de 6% va depune în numerar, ori efecte garantate la Stat. Termenul de executare se va spune ziua licitației. Biserica și curatoratul nu plătește nici unui reflectant spesele de deplasare, pe nici altele. Planul, devizul, analiza și condițiile de licitație se pot vedea zilnic, în biroul parohial. În caz că s'ar ivi unele lucrări din nou ar împedea licitația, se va amâna pe o altă zi, care apoi din nou se va publica în *Ghelînța*, la 10 Iunie 1938.

Flaviu E. Călugăru **Kerekeș József**
adm. par. curatur prim

Parohia Română Unită Galda de Jos

Publicație de licitație

Curatorul gr. cat. din *Galda de Jos* va ține în întreprindere în ziua de 29 Iunie ora 14, a. 1) repararea și *complectarea iconostasului* cu 16 icoane și 6 murale, 2) zugrăvirea biserică. Se va înainta deviz-ofertă amănunțită, însoțită de o icoană în miniatură în culori, pentru iconostas, cât și pentru cele murale.

Spese de deplasări și pentru deviz se dau.

Curatorul își rezervă dreptul de a alege dintre concurenți pe care îi convine.

La caz de nereușită, se va ține a doua licitație la 10 Iulie.

1048 (2 2) **Curatorul**

Anunț

Fostul Restaurant Martin din Blaj, Timotei Cipariu No. 6, este de vânzare.

Informațiuni se pot lua la adresă de mai sus

PROPRIETAR